

het laatste moment, van een 'ondergronds leger'. Hier lag de taak van *SOE*. Op dit terrein heeft *SOE* vóór het begin van het *Englandspiel* maar heel weinig tot stand gebracht en, zolang dat *Spiel* duurde (van maart '42 tot eind '43), in het geheel niets. In samenwerking daarentegen met het Bureau Bijzondere Opdrachten heeft *SOE* van augustus '44 af belangrijk werk kunnen doen.

Werkelijk adequate resultaten heeft men dus van Londen uit op de door *MI-6* bestreken sector pas van de zomer van '43 af kunnen bereiken en op de door *SOE* bestreken sector pas van de zomer van '44 af, in beide gevallen dank zij de samenwerking met Nederlandse geheime diensten die toen competent geleid werden.

In die samenwerking is geleidelijk het accent naar de Nederlandse kant verschoven.

Op de inlichtingensector werd van 't Sant door Hooper en Rabagliatti behoorlijk op de hoogte gehouden van hetgeen geschiedde, zij het dat hij slechts over de niet-'militaire' telegrammen informatie kreeg: hij ontving evenwel niet de gedecodeerde teksten, maar parafrasen. Derksema vernam niets van Rabagliatti. Tot samenwerking met de Bruyne was Rabagliatti bereid, maar dat liep spoedig op een conflict uit. Nadien moest Rabagliatti's opvolger Seymour in de zomer en herfst van '42 gaan werken in een situatie waarin hij geen Nederlandse tegenspeler had. Broekman wist te bereiken dat het Bureau Inlichtingen op voet van gelijkheid met *MI-6* opereerde: BI ontving alle gedecodeerde telegrammen en stond via de centrale van *MI-6* zelfstandig met zijn eigen agenten in contact.

Niet anders was de ontwikkeling op de sector van *SOE*.

SOE kreeg pas een Nederlandse tegenspeler toen eind '41 het Bureau Voorbereiding Terugkeer opgericht was, maar dit bureau en zijn voortzetting, het Bureau Militaire Voorbereiding Terugkeer, schikten zich in een situatie waarin zij niet meer waren dan een recruterings-instantie voor *SOE*, zij het in een kader (het *Plan for Holland*, Plan A, en zijn voortzetting, Plan B) dat door de regering goedgekeurd was. De Bruyne's dienst kreeg dan ook maar een heel klein deel te zien van de telegrammen (steeds in parafrazevorm) die uit Nederland ontvangen waren. Het BBO daarentegen kon op voet van gelijkheid met *SOE* opereren: de leiding ontving de gedecodeerde teksten van alle telegrammen en stond via de centrale van *SOE* zelfstandig, evenals BI, met zijn eigen agenten in contact.

Men zou kunnen zeggen dat op de sector van het inlichtingenwerk de Nederlandse geheime diensten te Londen tot de oprichting van BI hulpdiensten van *MI-6* zijn geweest (met dien verstande dat *MI-6* aan de groep Hazelhoff medewerking verleende om 'via het strand' een contact te leggen